

ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΘΕΜΑΤΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ

■ Φυλακές

ΚΑΚΟΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ – Εφαρμογή μιας αποτελεσματικής στρατηγικής για την αντιμετώπιση της βίας μεταξύ κρατουμένων και αύξηση της ασφάλειας των κρατουμένων.

ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ – Εξάλειψη του σοβαρού προβλήματος υπερπληθυσμού στις Κεντρικές Φυλακές Λευκωσίας (ΚΦΛ), μέσω, μεταξύ άλλων, της αυξημένης χρήσης λύσεων εναλλακτικών της κράτησης.

ΕΙΔΙΚΗ ΦΡΟΝΤΙΔΑ Ή ΜΟΝΑΔΕΣ – Γρήγορη μεταφορά των παιδιών που κρατούνται στις ΚΦΛ σε χώρο που είναι κατάλληλος για ανηλίκους.

ΆΛΛΑ ΘΕΜΑΤΑ – Βελτίωση της υγειονομικής περίθαλψης μέσω, μεταξύ άλλων, της διασφάλισης του ιατρικού απορρήτου, της δέουσας καταγραφής τραυματισμών και της υιοθέτησης αποφασιστικών πολιτικών για την πρόληψη των αυτοκτονιών και των αυτοτραυματισμών καθώς και για την καταπολέμηση της χρήσης ουσιών.

■ Εγκαταστάσεις της αστυνομίας

ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ – Διακοπή της παρατεταμένης κράτησης σε εγκαταστάσεις της αστυνομίας.

ΕΡΕΥΝΕΣ ΚΑΙ ΑΤΙΜΩΡΗΣΙΑ - Ενίσχυση της προσέγγισης μηδενικής ανοχής όσον αφορά την κακομεταχείριση και μεγαλύτερη έμφαση στην εκπαίδευση των αστυνομικών όσον αφορά την ανάκριση ατόμων που είναι ύποπτα για τέλεση ποινικού αδικήματος.

■ Κέντρα μεταναστών

ΚΕΝΤΡΑ ΠΡΩΤΗΣ ΥΠΟΔΟΧΗΣ / ΚΡΑΤΗΣΗΣ - Η κράτηση των αιτητών ασύλου πρέπει να αποτελεί μέτρο έσχατης ανάγκης. Επιπλέον, η κράτηση θα πρέπει να προβλέπεται στη νομοθεσία, να γίνεται βάσει διατάγματος προσωποκράτησης, και να υπόκειται στις αρχές της αναγκαιότητας, της αναλογικότητας και της διαθεσιμότητας αποτελεσματικής προσφυγής σε αμερόληπτο δικαστήριο.

ΚΕΝΤΡΑ ΠΡΩΤΗΣ ΥΠΟΔΟΧΗΣ / ΚΡΑΤΗΣΗΣ - Τερματισμός της κράτησης για ευάλωτα άτομα, όπως οικογένειες με παιδιά, ασυνόδευτα και χωρισμένα από τις οικογένειές τους παιδιά.

ΟΡΘΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ

ΚΕΝΤΡΑ ΠΡΩΤΗΣ ΥΠΟΔΟΧΗΣ / ΚΡΑΤΗΣΗΣ - Στο Κέντρο Πρώτης Υποδοχής «Πουρνάρα» διατίθενται τακτικά υπηρεσίες διερμηνείας, τόσο αυτοπροσώπως όσο και μέσω τηλεφώνου.

Η CPT ΚΑΙ Η ΚΥΠΡΟΣ

Η Κύπρος επικύρωσε την ECPT το 1989 και η πρώτη επίσκεψη της Επιτροπής πραγματοποιήθηκε το 1992.

Από την επικύρωση, η CPT έχει πραγματοποιήσει 10 επισκέψεις στη Κύπρο – 8 περιοδικές και 2 ad hoc – συμπεριλαμβανομένων 103 επισκέψεων σε εγκαταστάσεις της αστυνομίας, 9 σε φυλακές, 12 σε ψυχιατρικά ιδρύματα, 11 σε ιδρύματα κοινωνικής πρόνοιας και εκπαιδευτικά-σωφρονιστικά ιδρύματα, 2 σε στρατιωτικές εγκαταστάσεις κράτησης και 16 σε εγκαταστάσεις κράτησης στα σύνορα και για μετανάστες.

Όλες οι εκθέσεις των επισκέψεων έχουν δημοσιευθεί. Η Κύπρος έχει αποδεχθεί την αυτόματη δημοσίευση των εκθέσεων των επισκέψεων.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Η έκθεση της Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (CPT) κατά την ad hoc επίσκεψή της στην Κύπρο τον Απρίλιο του 2025 εξέτασε τη μεταχείριση και τις συνθήκες κράτησης ατόμων που κρατούνται σε φυλακές, σε εγκαταστάσεις υπηρεσιών επιβολής του νόμου και σε κέντρα μεταναστών. Για τον σκοπό αυτό, η CPT μελέτησε τα μέτρα που λαμβάνουν οι κυπριακές αρχές για την υλοποίηση των συστάσεων στις οποίες προέβη η Επιτροπή μετά από τις προηγούμενες επισκέψεις της το 2013, το 2017 και το 2023. Η αντιπροσωπεία της CPT εξέτασε την κατάσταση στις Κεντρικές Φυλακές Λευκωσίας, στο Κέντρο Πρώτης Υποδοχής «Πουρνάρα» και στις εγκαταστάσεις κράτησης του αεροδρομίου Λάρνακας, ενώ επισκέφτηκε επίσης αρκετές εγκαταστάσεις της αστυνομίας σε διάφορα μέρη της χώρας.

Κεντρικές Φυλακές Λευκωσίας (ΚΦΛ)

Σε γενικές γραμμές, η CPT διαπίστωσε ότι η κατάσταση των ατόμων που κρατούνται στη φυλακή έχει παραμείνει ίδια με την κατάσταση που επικρατούσε το 2023. Τα περισσότερα από τα σημαντικά ζητήματα που υπάρχουν στις ΚΦΛ μπορούν να συνδεθούν με τον συνεχιζόμενο υπερπληθυσμό, ο οποίος έχει επηρεάσει αρνητικά τις συνθήκες κράτησης και τη μεταχείριση των ατόμων που κρατούνται στις ΚΦΛ.

Μια σημαντική βελτίωση από το 2023 είναι ότι η CPT δεν έλαβε σχεδόν καμία καταγγελία για σωματική κακοποίηση από το προσωπικό. Ωστόσο, η σωματική ασφάλεια εν γένει παραμένει λόγος ανησυχίας. Η κατάσταση σχετικά με τη βία μεταξύ κρατουμένων και η αμέλεια που επιδεικνύει το προσωπικό όσον αφορά το καθήκον του να προστατεύει και να προλαμβάνει την εν λόγω βία, όχι μόνο δεν έχει αλλάξει, αλλά έχει χειροτερεύσει σε ορισμένους τομείς. Η Επιτροπή διαπίστωσε ότι η έλλειψη προσωπικού πρώτης γραμμής στις φυλακές δημιούργησε πρόσφορο έδαφος για την εμφάνιση ισχυρότερων ομάδων κρατουμένων. Η CPT επαναλαμβάνει τη θέση της ότι η ασφάλεια των κρατουμένων τίθεται σε κίνδυνο όταν επιτρέπεται η ανάπτυξη ισχυρότερων ομάδων και η επιβολή ανεπίσημων τιμωριών. Αυτό προκαλεί ξεκάθαρα ζητήματα σύμφωνα με το άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΣΔΑ) και το καθήκον επιμέλειας και φροντίδας που έχουν οι αρχές προς όλα τα άτομα που κρατούνται στις ΚΦΛ. Προκειμένου να αντιμετωπιστούν αυτά τα ζητήματα, πρέπει να ληφθούν άμεσα μέτρα για να επανεξεταστεί επειγόντως η πολιτική πρόληψης της βίας στις ΚΦΛ καθώς και να προσληφθούν και να εκπαιδευτούν περισσότερα μέλη του προσωπικού πρώτης γραμμής.

Προχωρώντας στις συνθήκες διαβίωσης, η CPT διαπίστωσε ότι υπάρχει σοβαρό πρόβλημα υπερπληθυσμού. Σε ορισμένες πτέρυγες, όπως στην πτέρυγα 10Α, ένας μεγάλος αριθμός κρατουμένων κοιμούνται σε στρώματα στο πάτωμα, με έως και τέσσερις κρατούμενους να στριμώχνονται σε κελιά εμβαδού μόλις 5,5 m². Σε αυτά τα κελιά δεν πρέπει ποτέ να μένει πάνω ένα άτομο. Περαιτέρω, η πρόσβαση στις τουαλέτες παραμένει προβληματική, καθώς πάνω από τις μισές πτέρυγες των ΚΦΛ δεν έχουμε εγκαταστάσεις υγιεινής εντός των κελιών. Κατά συνέπεια, τις νυχτερινές ώρες, λόγω έλλειψης διαθέσιμου προσωπικού που θα επέτρεπε την έξοδο των κρατουμένων από τα κελιά τους για να χρησιμοποιήσουν τις τουαλέτες που βρίσκονται στις πτέρυγες, οι κρατούμενοι αναγκάζονται να ουρούν σε μπουκάλια ή να αφοδεύουν σε σακούλες, μέσα σε γεμάτα κελιά. Η Επιτροπή θεωρεί ότι η πρακτική αυτή είναι ταπεινωτική. Όσον αφορά την κατάσταση κατά τη διάρκεια της ημέρας, παραμένει θετικό το γεγονός ότι οι κρατούμενοι είναι σε θέση να περνούν το μεγαλύτερο μέρος της ημέρας χωρίς να είναι κλειδωμένοι στα κελιά τους. Επίσης, υπήρξε μικρή αύξηση στο εύρος των δραστηριοτήτων και της εκπαίδευσης που προσφέρεται. Ωστόσο, μεγάλος αριθμός κρατουμένων δεν είχε τακτική πρόσβαση σε μια σειρά στοχευμένων δραστηριοτήτων, εκπαίδευσης και οργανωμένου αθλητισμού.

Η Επιτροπή εξέφρασε διάφορους προβληματισμούς αναφορικά με τα παιδιά και τους νεαρούς ενήλικες που κρατούνται στις ΚΦΛ. Ο μεγαλύτερος προβληματισμός αφορά παιδιά που παραμένουν φυλακισμένα σε κακές και ακατάλληλες συνθήκες. Λόγω του υπερπληθυσμού, ορισμένα παιδιά αναγκάζονται να κοιμούνται σε στρώματα στο πάτωμα, σε μουχλιασμένα και γεμάτα γκράφιτι κελιά, τα οποία μοιράζονται με νεαρούς ενήλικες. Περαιτέρω, δεν υπήρχε κανένα καθεστώς ειδικά προσαρμοσμένο και προσανατολισμένο σε παιδιά για να τους παρέχει στοχευμένες ή επαγγελματικές δραστηριότητες ή

εργασίες, που να έχουν ως στόχο την πρόοδο τους και την τελική επανένταξή τους στην κοινωνία. Πολλά από τα παιδιά παραπονέθηκαν ότι κρυώνουν, πεινούν και βαριούνται. Η Επιτροπή υπογράμμισε ότι οι ΚΦΛ είναι ακατάλληλο μέρος για την κράτηση παιδιών και ενθάρρυνε την άμεση μεταφορά των παιδιών σε χώρο πιο κατάλληλο για ανηλίκους το συντομότερο δυνατό.

Η Επιτροπή προτείνει επίσης μια σειρά από μέτρα για να βελτιωθεί η κατάσταση των γυναικών κρατουμένων, ιδίως όσον αφορά την ανάπτυξη μιας προσέγγισης με βάση το φύλο και την κάλυψη συγκεκριμένων αναγκών τους. Ομοίως, η μεταχείριση των κρατουμένων που είναι υπήκοοι άλλων κρατών και κρατούνται στις ΚΦΛ θα πρέπει να βελτιωθεί.

Όσον αφορά την υγειονομική περίθαλψη, με εξαίρεση την πρόσληψη ενός ψυχιάτρου, δεν παρατηρήθηκαν σημαντικές βελτιώσεις σε σύγκριση με την επίσκεψη του 2023. Το ιατρικό απόρρητο παραμένει πρόβλημα, με τα φάρμακα να εξακολουθούν να διανέμονται από φύλακες αντί να διανέμονται από νοσηλεύτες, ενώ η καταγραφή των τραυματισμών ήταν ελλιπής. Χρειάζονται επίσης μέτρα για να εφαρμοστεί μια κατάλληλη πολιτική πρόληψης των αυτοκτονιών και των αυτοτραυματισμών καθώς και για να αναπτυχθεί μια στρατηγική για την χρήση ουσιών.

Η CPT διαπίστωσε επίσης ότι δεν είχαν ληφθεί μέτρα για την τροποποίηση του συστήματος προσωρινής πειθαρχικής απομόνωσης και ότι συνέχισαν να υπάρχουν ζητήματα σχετικά με την εφαρμογή των πειθαρχικών διαδικασιών, καθώς και ότι υπάρχει σημαντική έλλειψη ασφαλιστικών δικλείδων όσον αφορά την τήρηση των νόμιμων διαδικασιών. Είναι απαραίτητη η ανάληψη συντονισμένης δράσης για να αλλάξει η τωρινή προσέγγιση και να διασφαλιστεί ότι κάθε αδίκημα θα ερευνάται και θα εκδικάζεται, καθώς και ότι η διαδικασία θα ολοκληρώνεται γρήγορα.

Η CPT διαπίστωσε επίσης ότι δεν υπάρχει αποτελεσματικό σύστημα παραπόνων. Όπως σημειώθηκε το 2023, πολλοί κρατούμενοι δήλωσαν ότι δεν έλαβαν απάντηση σε παράπονα που υπέβαλαν. Το εσωτερικό σύστημα παραπόνων δεν τηρούσε τις αρχές του απορρήτου, της αποτελεσματικότητας και της ιχνηλασιμότητας.

Εγκαταστάσεις της αστυνομίας

Οι συστάσεις της Επιτροπής που έχουν διατυπωθεί εδώ και χρόνια ότι δεν πρέπει να κρατούνται άτομα από την αστυνομία για παρατεταμένες χρονικές περιόδους παρέμειναν ανεφάρμοστες. Αν και τα χρονικά διαστήματα που κρατούνται διαφέρουν ανάλογα με τη φύση των λόγων κράτησης, κάποια άτομα που συνάντησε η αντιπροσωπεία της Επιτροπής είχαν παραμείνει σε αστυνομικούς σταθμούς για πολλούς μήνες και σε ακατάλληλες συνθήκες.

Τα περισσότερα άτομα με τα οποία μίλησε η αντιπροσωπεία της Επιτροπής ανέφεραν ότι η αστυνομία τους είχε συμπεριφερθεί σωστά. Ωστόσο, υπήρξαν μερικές καταγγελίες προς την αντιπροσωπεία της Επιτροπής για σωματική κακομεταχείριση και λεκτική κακοποίηση από αστυνομικούς. Η CPT επαναλαμβάνει την ανάγκη να ενισχυθεί η προσέγγιση μηδενικής ανοχής όσον αφορά την κακομεταχείριση.

Κέντρα μεταναστών

Κατά τον χρόνο της επίσκεψης, 290 αλλοδαποί πολίτες στερούσαν την ελευθερία τους στο Κέντρο Πρώτης Υποδοχής «Πουρνάρα», με τον αριθμό αυτόν να είναι σημαντικά μειωμένος σε σύγκριση με το 2023. Τα άτομα αυτά, τα οποία είχαν όλα αιτηθεί άσυλο, μπορούσαν να φύγουν από το Κέντρο μόλις (i) ολοκληρώθηκαν η καταχώρηση του ασύλου και άλλα αποτελέσματα αναλύσεων και (ii) παρείχαν αποδεικτικά μελλοντικής διεύθυνσης στην Υπηρεσία Ασύλου. Ορισμένα αποτελέσματα αναλύσεων, συμπεριλαμβανομένων της διαδικασίας υπολογισμού ηλικίας και τεστ DNA, διαρκούσαν πολλούς μήνες. Επιπροσθέτως, η αναζήτηση χώρου διαμονής εκτός του κέντρου ήταν δύσκολη για τους αιτητές ασύλου.

Η CPT επαναλαμβάνει τη μακροχρόνια θέση της ότι οι αιτητές ασύλου θα πρέπει να στερούνται την ελευθερία τους ως κατ' εξαίρεση μέτρο. Επίσης η CPT επαναλαμβάνει ότι οι κυπριακές αρχές θα πρέπει να μεταφέρουν ευάλωτες ομάδες σε πιο κατάλληλους χώρους διαμονής και ότι θα πρέπει να ληφθούν μέτρα για να τερματιστεί η κράτηση παιδιών καθώς και ασυνόδευτων και χωρισμένων από την οικογένειά τους παιδιών.

Οι συνθήκες διαβίωσης στο κέντρο έχει βελτιωθεί σε σύγκριση με το 2023. Στα περισσότερα τμήματα του κέντρου, οι σκηνές είχαν αντικατασταθεί με προκατασκευασμένες μονάδες και η κατάσταση υγιεινής είχε σε γενικές γραμμές βελτιωθεί σημαντικά. Ωστόσο, αν και η χωρητικότητά του κέντρου σίγουρα δεν είχε καλυφθεί, η CPT διαπίστωσε ότι υπάρχουν άτομα που διαμένουν σε χώρους όπου υπάρχει υπερπληθυσμός και οι συνθήκες είναι υποβαθμισμένες. Αυτό διαπιστώθηκε σε μεγάλο βαθμό στο τμήμα ασυνόδευτων αγοριών.

Η έλλειψη τακτικού συστήματος δομημένων ή στοχευμένων δραστηριοτήτων σημαίνει ότι δεν είχαν κάτι να κάνουν ώστε η μέρα τους να έχει δομή. Παραμένει ιδιαίτερα απaráδεκτο το γεγονός ότι, εκτός από τη δυνατότητα που έχει κάθε παιδί να παρακολουθεί ένα μάθημα ελληνικής γλώσσας κάθε εβδομάδα, δεν προσφέρονται άλλες δραστηριότητες για παιδιά.

Η CPT διαπίστωσε ότι τα επίπεδα προσωπικού υγείας έχουν βελτιωθεί, ωστόσο η πρόσβαση σε υπηρεσίες ψυχικής υγείας παραμένουν ανεπαρκείς. Αξιολογήσεις ευαλωτότητας πραγματοποιούνταν μόνο όταν ένα άτομο επισημαίνεται ως πιθανώς ευάλωτο κατά τη διάρκεια της διαδικασίας καταχώρησης. Περαιτέρω, μόλις αναγνωριζόταν ως ευάλωτο, εκτός από την τοποθέτησή του σε «ασφαλή ζώνη», παρέχονταν πολύ λίγες προστατευτικές ασφαλιστικές δικλείδες.

Επειδή οι αιτητές ασύλου ενδέχεται να κρατούνται στο κέντρο «Πουρνάρα» για απροσδιόριστο χρονικό διάστημα, το οποίο κυμαίνεται από μερικές εβδομάδες έως αρκετούς μήνες, είναι σημαντικό να παρέχεται σε κάθε άτομο εξατομικευμένο διάταγμα κράτησης που περιγράφει με σαφήνεια τους λόγους κράτησης και τις ασφαλιστικές δικλείδες για την κράτησή του, συμπεριλαμβανομένων των επιλογών που έχει για να υποβάλει προσφυγή και παράπονα.